

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФІНАНСУВАННЯ ОБОРОННОЇ ГАЛУЗІ І СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація. Розглянуті сучасні тенденції щодо збільшення фінансування оборонної галузі у Європі. Розкриті можливі зв'язки та взаємозалежності між фінансування оборонної галузі та сталим розвитком. Виділені позитивні та негативні напрями такого впливу на національну економіку.

Ключові слова: Видатки; оборонна галузь; сталий розвиток; національна економіка.

Abstract. Current trends in increasing the financing of the defense industry in Europe are considered. Possible connections and interdependencies between defense industry financing and sustainable development are revealed. Positive and negative expressions of such influence on the national economy are singled out.

Key words: Expenditures; defence industry; sustainable development; national economy.

Російська агресія проти України у лютому 2022 року викликала значну переоцінку оборони та безпеки в Європі та перегляд давніх припущень про те, що великі конфлікти на континенті малоімовірні в 21 столітті. Забезпечення національної безпеки є однією з найважливіших функцій будь-якої держави, і для її реалізації потрібні відповідні ресурси. З цієї причини багато країн збільшують свої витрати на оборону з року в рік. Проте, чи варто розглядати збільшення видатків на оборону як витрати без повернення? Чи може воєнна промисловість слугувати каталізатором інноваційного та сталого розвитку країни?

З 2014 по 2022 роки відбувається постійне збільшення видатків на оборону в Європі. Це передусім пов'язано зі зростанням загрози безпеці, особливо внаслідок агресії Росії в Україні та терористичної активності в Європі. Згідно зі статистикою НАТО, відсоток ВВП, який країни-члени НАТО витрачають на оборону, збільшився з 1,42% в 2014 році до 1,60% у 2022 році [1]. У 2014 році лише п'ять країн-членів НАТО витрачали більше 2% свого ВВП на оборону, тоді як у 2022 році це число зросло до 10 країн. За даними Європейського оборонного агентства (EDA), видатки на оборону в країнах Європейського Союзу зросли з 178,2 мільярда євро у 2014 році до 238,5 мільярда євро у 2020 році (останні доступні дані) [2]. За попередніми оцінками, видатки на оборону в країнах ЄС збільшилися до близько 250 мільярдів євро у 2021 році.

Зокрема, країни-члени ЄС, що найбільше витрачають на оборону, такі як Франція, Німеччина та Велика Британія, збільшили свої видатки на оборону. За даними Європейської комісії, Франція витрачає більше 40 мільярдів євро на оборону в рік, Німеччина – більше 50 мільярдів євро, а Велика Британія – більше 50 мільярдів фунтів стерлінгів на рік.

Таким чином, видатки на оборону в Європі зросли протягом останніх років, що свідчить про зростання інтересу країн у підвищенні їх оборонної здатності.

З іншого боку розглянемо видатки на цілі сталого розвитку (ЦСР) за той самий період. За даними ООН з 2014 по 2022 рік видатки на цілі сталого розвитку у країнах Європи зросли, проте змінились дещо менш швидко, ніж видатки на оборону [3]. Зокрема, видатки на ЦСР в Європі зросли з \$41,9 мільярдів у 2014 році до \$66,6 мільярдів у 2019 році (збільшення на 59%), але знизилися до \$61,8 мільярдів у 2020 році.

За даними ООН, найбільші видатки на ЦСР у Європі здійснюються Францією, Німеччиною та Великою Британією. У 2019 році Франція виділила \$11,2 мільярдів на ЦСР, Німеччина – \$10,8 мільярдів, а Велика Британія – \$8,9 мільярдів.

Все ще існує багато викликів і завдань, які потребують фінансування в рамках ЦСР. Наприклад, важливими сферами є боротьба зі зміною клімату, забезпечення енергоефективності та стійкої міської інфраструктури, покращення охорони здоров'я та забезпечення якісної освіти. Видатки на ці сфери можуть сприяти досягненню сталого розвитку та підвищенню якості життя населення. Якщо порівнювати, то зазвичай видатки на оборону та цілі сталого розвитку значно відрізняються в загальному та на рівні країн, в середньому у 4-6 разів. Надалі цей розрив може тільки збільшуватись, зважаючи на затяжну природу воєнних конфліктів та можливу ескалацію, тому важливо розуміти як взаємопов'язані оборонна галузь та сталий розвиток.

Воєнні технології часто стають технологічними інноваціями в цивільному секторі. Наприклад, розвиток комп'ютерної техніки та мережі Інтернету, в основному спричинений потребами військових у створенні більш ефективних способів комунікації та обробки інформації. Таким чином, інвестиції у військову галузь уможливають позитивний вплив на розвиток новітніх технологій, що стимулює інноваційний розвиток країни.

Однак, варто звернути увагу на те, що збільшення видатків на оборону може мати вплив на розподіл державних коштів, зокрема на розвиток соціальних та екологічних проєктів. Також, військова промисловість вимагає значних ресурсів і може мати негативний вплив на довкілля, що, в свою чергу, може стати перешкодою для досягнення сталого розвитку.

Збільшення державних видатків на оборону може мати важливе значення для забезпечення сталого розвитку в країні. Хоча на перший погляд може здатися, що це суперечить ідеї сталого розвитку, насправді це може стати каталізатором розвитку національної економіки, підвищення зайнятості, покращення технологій та інновацій.

Одним із головних аргументів на підтримку збільшення державних видатків на оборону полягає в тому, що це може сприяти створенню робочих місць і розвитку відповідних галузей економіки. Державні замовлення на військові технології, військові дослідження та інновації можуть стати каталізатором розвитку відповідних виробництв та підприємств, що функціонують у сфері військової промисловості. Це може створити нові робочі місця і збільшити обсяги виробництва, що, у свою чергу, дозволить залучити нові інвестиції і зробити економіку більш стійкою.

Збільшення державних видатків на оборону може сприяти розвитку нових технологій та інновацій всередині країни. Тим самим, мати позитивний вплив на розвиток внутрішнього ринку та зменшення залежності від імпорту. Збільшення військового бюджету може стати стимулом для виробництва військової техніки та обладнання на власній території, що зменшить залежність від імпорту та допоможе зміцнити національну економіку. Також, військові дослідження та розробки часто спрямовані на створення нових матеріалів та технологій, які можуть бути використані в інших галузях економіки.

Зростаючий фокус та експертиза у воєнній справі сприяє залученню інвестицій у військову галузь. Особливо, зараз коли Україна стала місцем для випробування сучасних інструментів та методів проведення військових операцій. Позитивний результат впровадження цих інструментів може спонукати до розвитку спеціалізованих підприємств з виготовлення або ремонту цих інструментів або обладнання на відносно безпечній території країни.

Нового рівня досягає і міжнародна співпраця та партнерство з іншими країнами. Спільні військові проєкти та обмін технологіями можуть допомогти зміцнити взаємні стосунки між країнами та підвищити рівень безпеки в регіоні.

Видатки на оборону тісно перетинаються зі сталим розвитком. З одного боку, збільшення видатків на оборону може призвести до скорочення ресурсів, які можуть бути спрямовані на розвиток стійких енергетичних технологій та зменшення викидів в атмосферу. З іншого боку, існує деяка залежність між військовою діяльністю та зміною клімату. Наприклад, згідно з даними Міжнародної енергетичної агенції, військова діяльність є одним з основних джерел викидів парникових газів у світі. Більшість цих викидів пов'язані з використанням військових літаків, кораблів та техніки.

Проте, деякі країни використовують військові технології, щоб зменшити свій вплив на довкілля. Наприклад, в недавньому минулому США інвестували в розробку технологій для зменшення використання палива та впровадження енергоефективної техніки. Це може допомогти зменшити кількість викидів парникових газів, пов'язаних з військовою діяльністю.

Звичайно, є і негативні наслідки, такі як збільшення боргу держави, відведення ресурсів з інших важливих сфер, таких як освіта та охорона здоров'я, збільшення ризику воєнних конфліктів.

Таким чином, у світлі нинішніх подій, та збільшеній увазі кожної країни до оборонної здатності та національній безпеці, важливо розуміти, який вплив це має на розвиток в інших напрямках. Тому, держава має балансувати свої видатки на оборону з іншими видатками у важливі галузі економіки та розвиток людського капіталу. Особливо, це стосується сталого та інноваційного розвитку і реалізації цілей кліматичної нейтральності до 2050 року, які Європа визначила основним пріоритетом та Україна відіграє в їх досягненні також важливу роль.

Враховуючи розглянуті взаємозв'язки та інші фактори, можна стверджувати, що збільшення видатків на оборону може мати як позитивний, так і негативний вплив на сталий розвиток. З цього приводу важливо забезпечити баланс між потребами в обороні та розвитку стійких технологій, які допоможуть зменшити вплив військового сектору на довкілля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дані з офіційного сайту Організації Північноатлантичного договору. Електронний ресурс. Доступ за посиланням: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_197050.htm.
2. Дані з офіційного сайту Європейського оборонного агентства. Електронний ресурс. Доступ за посиланням: <https://eda.europa.eu/publications-and-data>.
3. Дані з офіційного сайту ООН. Електронний ресурс. Доступ за посиланням: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2022/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2022.pdf>.

Андрійчук Олександр Вікторович – аспірант кафедри економіки підприємства та виробничого менеджменту, Вінницького національного технічного університету, м. Вінниця, oandriichuk@kse.org.ua.

Небава Микола Іванович – кандидат економічних наук, професор кафедри економіки підприємства та виробничого менеджменту, Вінницького національного технічного університету, м. Вінниця, nebava@vntu.edu.ua.

Andriychuk Oleksandr Viktorovych – graduate student of the Department of Enterprise Economics and Production Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, oandriichuk@kse.org.ua.

Nebava Mukola Ivanovych – candidate of economic sciences, professor of the Department of Business Economics and Production Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: nebava@vntu.edu.ua.